

Els Pontarró, de Vilabella. De pagesos i mercaders a nobles (segles XV-XVIII)

SALVADOR-J. ROVIRA I GÓMEZ

Els Pontarró vilabellencs, ben segur originaris del lloc del mateix nom,¹ tenen per a l'investigador l'atractiu de presentar una evolució progressiva que va del pagès sense gaires recursos al noble, tot passant pel pagès benestant i el mercader, i això aconseguit gràcies a l'esforç continuat de les onze generacions de Pontarró a partir del primer Pontarró documentat (l'any 1358), fins al darrer, enterrat el 1775.

ELS LLIGAMS FAMILIARS

Els primers Pontarró

El genearca dels Pontarró històrics, és a dir, documentats, és Pere Pontarró el qual, el 1358, adquirí una casa a Vilabella i terres a les partides vilabellenques dels Ferreginals, dels Horts i de la Font.²

Fill de Pere és Antoni Pontarró, casat amb Margarida, el qual, el 16 de febrer del 1420 i conjuntament amb Guillem i Antoni Gatell, de Bràfim, creà un censal de 14 lliures al rector de Perafort.³

1. Ens referim al llogarret del Pontarró, que civilment era lligat a la Secuita i eclesiàsticament depenia de la parròquia de Vallmoll.

2. Jaume AGUADÉ, *Vilabella. Història i vida d'un poble* (Valls: Institut d'Estudis Vallencs 1990), 312.

3. La major part de la informació sobre els Pontarró l'hem extreta dels manuals notariais, llibres de notes, testaments i capítols matrimonials de l'Arxiu Parroquial de Vilabella, servats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Aquesta circumstància, unida al fet que gairebé tots els volums manquen de paginació, fa que les cites resultin repetitives per la qual cosa hem optat per no donar la referència documental quan aquesta és de l'Arxiu Parroquial de Vilabella. D'altra banda hem d'agrair a Lluís Nualart el buidat del llibre de baptismes i

La tercera generació

Antoni Pontarró fou succeït pel seu fill Pere (Pere II). Aquest establí capítols matrimonials, el 22 de gener del 1467, amb Constança Boada, filla de Pere Boada (a) Bonanat i de Blanquina, de Nulles; la núvia rebé del seu pare un dot de 30 lliures a les quals s'han d'afegir les 15 lliures d'escreix que li féu el marit.⁴ La defunció de Constança s'esdevingué el 10 o l'11 d'octubre del 1505.

Pere II ocupà un lloc preeminent dins la societat vilabellenca ja que fou batlle (n'era l'any 1497)⁵ i el trobem citat com a jurat en documents dels anys 1493, 1526, 1529 i 1536.

El 23 d'abril del 1524 atorgà testament nomenant marmessors el fill Pere i el nét Pere (fill de l'hereu Antoni, ja difunt), però el document tardà anys a ser publicat pel fet que Pere II visqué, com a mínim, fins al 1537.

La quarta generació

Està representada pels fills de Pere II: Antoni, Joan, Pere i Eulàlia Pontarró i Boada.

Antoni II, hereu de Pere II, estigué casat amb Joana, morta el 17 de setembre del 1519, i fou pare de Pere, Joan, Antoni, Mateu i Magdalena Pontarró. No pogué succeir el seu pare ja que la seva defunció s'esdevingué el 27 de març del 1521.

De Joan només sabem que seguí la carrera eclesiàstica i que era viu l'any 1518.

Pere es mullerà el 1519 i, tot seguit, s'establí a Tarragona com a mercader la qual cosa, però, no li suposà la desvinculació, ans tot el contrari, de Vilabella on, precisament, realitzava una bona part dels seus negocis. Aquest Pontarró morí amb posterioritat al 26 d'octubre del 1542, data en què atorgà testament davant del notari tarragoní Nicolau Rossell.

Eulàlia establí capítols matrimonials, el 4 de setembre del 1497, amb Pere Roca, fill de Bartomeu Roca, de Vilabella, i el seu pare li entregà 50 lliures de dot.

confirmacions dels anys 1566 a 1646, del d'òbits del 1704 al 1750 i el de matrimonis del 1566 al 1756, que encara són a la rectoria de Vilabella.

4. AHAT = (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona) Vallmoll. Man.-Not., 20, p. 119.

5. Josep IGLÉSIES, *El fogatge de 1497*, volum II (Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana 1991), 246.

La cinquena generació

Els Pontarró de la cinquena generació són els fills d'Antoni II (Pere III, Antoni, Joan, Mateu i Magdalena) i del seu germà Pere (Bernabé).

Pere III és l'hereu del seu pare i del seu avi; així, doncs, es convertí en cap de la família. Contragué dos matrimonis: el primer amb Tecla, la qual atorgà testament a Constantí el 15 de gener del 1562, davant el notari Jaume Mainer, i morí aquell mateix any; i el segon, el 1575, amb Eulàlia Cabeces, filla de Jaume i Margarida Cabeces, veïns del lloc de Jorba, i vídua de Pere-Joan Corcó, de la Granada, amb qui establí capítols matrimonials el 3 de maig del 1575. Val a dir que el segon matrimoni té totes les característiques d'haver estat imposat per la necessitat de tenir una dona a casa davant les defuncions de les joves i l'existència de néts en edat infantil o just entrats en l'adolescència.

Antoni s'establí a Valls on, el 22 de març del 1539, el seu germà Pere li pagà les 125 lliures de la llegítima materna. Cursà estudis de lleis i arribà a obtenir el grau de doctor. El juny del 1566 atorgà el seu testament a la notaria comuna de Valls, i fou soterrat, el dia 13, a la sepultura dels Pontarró de l'església parroquial de Sant Pere de Vilabella.

Joan seguí estudis eclesiàstics, s'ordenà sacerdot i aconseguí, el 26 de juny del 1549, la comensalia corresponent a la parroquialia de Santa Maria de la Seu de Tarragona.⁶ El 19 de setembre del 1558 redactà el seu testament, nomenant hereu el nebot Antoni; deixava 40 lliures als seus germans Antoni i Magdalena i disposava que l'enterressin en el «*cementiri de la Seu, en la part dita lo hort dels comensals*». Visqué, però, fins al 30 de maig del 1564 i fou enterrat l'endemà.

Magdalena es casà amb Simeó Llacuna —fill de Salvador i Eulàlia Llacuna, veïns de l'Arboç del Penedès— amb qui establí capítols matrimonials el 21 de novembre del 1530. El seu germà Pere III entregà 60 lliures de dot i el seu marit li féu un escreix de 20 lliures.

Bernabé, fill i hereu de Pere Pontarró i Boada, seguí la carrera eclesiàstica i, el 7 de juliol del 1563, arribà a ocupar la comensalia

6. Salvador RAMON, «Les comensalies i els comensals de la Seu de Tarragona dels segles XIII al XIX», *Quaderns d'Història Tarraconense*, III (1982): 67.

de Sant Agustí en la qual es mantingué només un any ja que la deixà el 1564 en ser nomenat canonge de la Seu de Tarragona.⁷

La sisena generació

Formen part d'aquesta generació l'hereu Joan i els seus germans Tecla, Antoni, Jaume, Magdalena, Elionor, Pere i Joana Pontarró.

Joan es casà amb Anna Colom i morí a Vilabella el 7 de maig del 1564. En el testament, que atorgà el 30 d'abril del 1564 davant Bartomeu Alomar, notari de Vilabella, nomenà marmessors dels seus fills el seu pare, la seva esposa, els seus germans Antoni i Jaume i els seus parents polítics Mn. Miquel Colom, prevere de Santa Coloma de Queralt, i Miquel Colom, mercader de Tarragona, i disposà que l'enterressin al cementiri de l'església de Vilabella, en el vas dels avantpassats; al seu germà Jaume li deixà «*la despesa en casa*» i el dret d'utilitzar «*lo estudi de mitja scala la cambra que està damunt dit estudi*». La seva dona no el sobrevisqué gaires anys ja que féu testament, estant malalta, el 22 de juny del 1568 i morí pocs dies després.

Tecla es maridà amb Antoni Soler —fill de Pere i Tecla Soler, pagesos de Constantí— amb qui establí capítols matrimonials el 20 de juny del 1542. Com a dot rebé una sèrie de joies i 140 lliures en metàl·lic.

Antoni es féu prevere i aconseguí els benifets de Santa Maria i Sant Jaume, de l'església parroquial de Bràfim. El gener del 1552 es trobava «*absent y fora del regne*» sense que sapiguem on era. Féu testament el 12 de març del 1567, davant el notari Joan Simó, de Valls, i morí entre aquesta data i el 2 d'agost, dia en què el seu pare féu efectives les seves darreres voluntats.

Jaume també seguí la carrera eclesiàstica i obtingué el benifet del Corpus Cristi, de l'església parroquial del Catllar. Actuà com a notari de Vilabella.

De Magdalena només sabem que es casà amb un Gondolbeu amb anterioritat a l'any 1564.

Leonor contragué matrimoni amb Joan Bover, teixidor de Puiginyós. El seu germà Antoni li deixà en morir un llegat de 30 lliures, que Pere III li féu efectiu el 2 d'agost del 1567.

7. *Ibid.*, 67.

Pere s'establí a Barcelona on es dedicà a negocis mercantils. El pare, en els capítols matrimonials que efectuà l'1 de gener del 1560, davant el notari Lluís Arrufat, de Barcelona, li prometé 500 lliures en concepte de llegítima, les quals li féu efectives el 6 d'abril del 1565. A la Ciutat Comtal contragué matrimoni amb Paula Rovira, filla del mercader Melcior Rovira. L'estada de Pere a Barcelona durà fins als darrers mesos del 1569 o els primers del 1570 ja que amb la mort de l'hereu Joan, el seu pare, se sentí sol i li demanà que tornés a Vilabella per ajudar-lo en l'administració de la hisenda i els negocis familiars, i sabem que, el 4 de maig del 1570, data en què atorgà poders al seu sogre perquè li aplegués els diners i mercaderies que tenia a Girona, ja residia a Vilabella. Pere, dissortadament, no pogué satisfer les esperances que en ell havia dipositat el seu pare ja que la mort se l'endugué d'aquest món el 14 d'abril del 1573, amb la qual cosa Pere III s'hagué de fer càrrec en solitari de la hisenda familiar i de les vídues i els fills de Joan i de Pere.

Joana es casà amb Antoni Caralt —fill de Pere i Jerònima Caralt, blanquers de Vilafranca del Penedès— amb qui establí capítols matrimonials el 3 de març del 1566. El seu germà Antoni es recordà d'ella en el seu testament i li deixà 30 lliures, que cobrà el 2 d'agost del 1567.

La setena generació

Pere-Pau Pontarró i Colom nasqué a Vilabella el 3 de novembre del 1561 i morí a Tarragona el 1606; fou soterrat, però, a Vilabella en un sepulcre situat davant la capella de la Mare de Déu del Roser.⁸

Malgrat ser el fill petit de Joan Pontarró i Anna Colom, la mort del seu germà gran Joan, en una data que cal situar amb posterioritat al 22 de juny del 1568, el convertí en l'hereu i cap dels Pontarró. La manifestació més evident que la família no pensava en ell com a successor de Pere III la tenim en el testament del seu pare on es disposa que l'hereu —Joan Pontarró i Colom— l'ha de fer estudiar fins als 18 anys i si vol cursar estudis superiors també els hi ha de pagar.

El 3 de maig del 1575, quan encara no tenia quinze anys (tal volta per assegurar la descendència dels Pontarró, afectada per les

8. Jaume AGUADÉ. *Vilabella*, 314.

morts prematures del seu pare i del seu oncle) establí capítols matrimonials amb Eulàlia Corcó, filla d'Antoni i Caterina Corcó, de la Granada, amb qui es mullerà el 1576.⁹ Els Corcó entregaren a la seva filla un dot de 500 lliures, i el marit li féu un escreix d'un centenar de lliures. Eulàlia Corcó traspassà el 1592, i el seu marit, el 17 de febrer del 1595, contragué nou matrimoni amb Marianna Robuster, filla d'Antoni Robuster, de Tarragona, i vídua de l'apotecari Joan Ferrer.

Pere-Pau lluí a bastament entre els vilabellencs gràcies al fet de ser batlle i al seu potencial econòmic, i així el trobem com a procurador de la confraria del Roser de l'1 de gener del 1599 al 20 de maig del 1602 i tornà a ser ellegit per al dit càrrec el 21 de maig del 1603. Fruits de la seva gestió com a procurador de la confraria són l'estendard i el retaule de la Mare de Déu del Roser —aquest darrer, obra de l'escultor vallenc Marçal Prats— pagats per ell.

Entre les anècdotes de Pere-Pau crida l'atenció l'accident que patí la nit del diumenge 6 de juliol del 1597: mentre consultava uns documents a l'arxiu sentí sorolls dintre de casa, preocupat, es decidí a fer un reconeixement per les dependències de l'edifici, però tingué un descuit i l'espelma que il·luminava l'estança va calar foc als prestatges de la llibreria de l'arxiu; això comportà la pèrdua de les escriptures familiars i el malbaratament de la sala i altres dependències.¹⁰ Un cop apagat l'incendi es dedicà amb treball i paciència a refer l'arxiu i, en conseqüència, va haver de demanar a les persones que li feien censals que reconeguessin el fet de bell nou i davant notari; aquest és el cas, per exemple, de Gabriel Vidal, pagès de la Riera de Gaià, que el 10 d'agost del 1598 li reconegué l'existència d'un censal que l'afectava, i això a causa de l'incendi esmentat que havia suposat «*se aja cremat la scriptura a hont se cremaren algunes actes.*»

El darrer testament de Pere-Pau, obert el dia 27 de juny del 1606, fou redactat quatre dies abans d'aquesta data pel notari Gendre, de Tarragona. Escollí com a marmessors els parents Pau i Rafael Colom, el gendre Pere Nin i Mn. Sebastià Robuster, comensal de la Seu de Tarragona, i disposà que l'enterressin en el vas que s'havia fet bastir a l'església parroquial de Sant Pere, de Vilabella; l'enterrament s'esdevingué el dia 25.¹¹

9. *Ibid.*, 313.

10. *Ibid.*, 313.

11. AHT = (Arxiu Històric de Tarragona) Man.-Not., 84, f. 294.

La vuitena generació

Els Pontarró de la vuitena generació són els set fills de Pere-Pau Pontarró i Colom i d'Eulàlia Corcó: Isabel, Pere-Pau, Cecília, Francesc, Joan, Jaume i Ramon Pontarró i Corcó.

Isabel, la filla gran de Pere-Pau Pontarró, nasqué a Vilabella l'agost del 1578 i es casà, el 10 de gener del 1597, amb el mercader tarragoní Pere Nin, fill de Joan Nin, mercader del Vendrell, amb qui establí capítols matrimonials el 24 d'abril del 1598 davant el notari Gendre, de Tarragona.¹² El seu pare li deixà 15 lliures en el seu darrer testament, la qual cosa vol dir que Isabel era viva el juny del 1606.

A Pere-Pau Pontarró i Corcó, batejat el 4 de desembre del 1580, li tocava ser l'hereu i successor del seu pare, però la mort se l'endugué abans que al seu progenitor, en una data que cal situar entre el 22 de setembre del 1603, en què assisteix a la reunió dels confreres de la confraria del Sant Nom de Jesús i el 9 de novembre del 1603, quan el seu pare entregà a la confraria del Sant Non de Jesús el llegat de 10 lliures que Pere-Pau, menor, havia deixat a la institució en el seu darrer testament.

De Cecília podem dir que fou batejada pel rector de Vilabella, Joan Fígols, el 20 de febrer del 1583. L'apadrinaren Joan-Bernabé Pontarró, canonge de Tarragona, i Anna de Despalau, muller d'Onofre de Montoliu, senyor de Renau.

La mort del seu germà Pere-Pau convertí Francesc Pontarró i Corcó, nat a Vilabella el gener del 1585, en l'hereu dels béns dels Pontarró dels quals prengué possessió el 25 de juny del 1606. El 8 d'octubre del 1613 establí capítols matrimonials amb Clara Rosselló, filla de Rafael-Joan Rosselló, doctor en medicina de Valls, amb qui s'havia casat el 20 d'agost. La núvia aportà al matrimoni un dot d'un miler de lliures i el nuvi li féu escriure de 333 lliures i es comprometé a donar-li la tercera part de les compres i millores que s'aconseguissin durant els anys de vida en comú, però establint que restaven fora de l'acord les 6.500 lliures que tenia en or, plata i diners comptants i també la hisenda de Vilabella, la casa i els mobles de Tarragona i els censals vinculats a l'herència Pontarró.¹³

12. AHT. Man.-Not., 82, f. 185.

13. AHT. Man.-Not., 82, f. 298.

Francesc visqué a cavall entre Vilabella i Tarragona des d'abans del seu matrimoni fins a la seva mort, el juliol del 1630. Les seves restes mortals foren enterrades a Vilabella el 24 de juliol del 1630.

Joan vingué al món el febrer del 1587, i fou batejat el dia 7. Vint-i-sis anys més tard encara era viu ja que figura en els capítols matrimonials del seu germà Francesc, fets el 8 d'octubre del 1613.¹⁴

Jaume, batejat el 15 d'abril del 1591, arribà a ser doctor en medicina. Sabem que el seu pare, en el testament del 1606, li deixà quatre anys d'estada franca a la casa de Tarragona i que era viu el 25 d'octubre del 1615, data en què Jaume Gatell, pagès de Vilabella, li reconegué un deute de 20 lliures per un matxo.

Ramon rebé del seu pare una llegítima de 800 lliures que li serví per instal·lar-se a Barcelona on morí el març del 1627. Les seves restes mortals foren traslladades a Vilabella pel seu germà Francesc i reberen sepultura el dia 12 de març d'aquell any.

La novena generació

La integren els fills de Francesc Pontarró i de Clara Rosselló: Francesc-Joan, Rafael, Pere, Jeroni i Josep Pontarró i Rosselló.

Francesc-Joan, el primogènit, nasqué a Tarragona el 25 de setembre del 1616 i morí a Lleida, en la batalla de les Quatre Piles lluitant sota la bandera de Felip IV, de Castella.¹⁵ L'any 1640, essent estudiant, hagué de prendre el camí de l'exili a causa del seu filipisme¹⁶ i, com que patí l'incendi de les seves propietats, es va plantejar de començar una nova vida a Flandes per la qual cosa sol·licità a Felip IV que li pagués el viatge.¹⁷

Rafael nasqué i morí a Vilabella l'agost del 1618 i el febrer del 1705, respectivament. A l'igual del seu germà Francesc-Joan, prengué partit per Felip IV; per aquest motiu s'hagué d'exiliar l'any 1641.¹⁸ La mort de Francesc-Joan sense descendència el féu entrar en possessió del patrimoni familiar. L'any 1653 es va casar a Montblanc amb Teresa de Castellví i de Pons.¹⁹ De tots els Pontarró

14. AHT. Man.-Not., 82, f. 298.

15. José GRAMUNT, *Tárraco gentilicia* (Barcelona 1968), 190.

16. Jordi VIDAL, *Guerra dels Segadors i crisi social* (Barcelona: Edicions 62, 1984), 207.

17. Manel GUÉLL, «Avalots d'un dia o revoltes avortades? Notes sobre la resistència violenta al Camp de Tarragona contra el militarisme del segle XVII», *Historia et Documenta*, 1 (1994): 77.

18. Jordi VIDAL, *Guerra dels Segadors*, 207.

19. Jaume AGUADÉ, *Vilabella*, 314.

és el que més s'identificà amb Tarragona, fins a l'extrem que s'hi domicilià i arribà a ser insaculat en les bosses de conseller de mà major i cònsol en cap. La sort féu que ocupés plaça de conseller en els ajuntaments dels anys 1668-69, 1669-70, 1670-71, 1672-73, 1673-74, 1674-75, 1676-77, 1677-78, 1678-79, 1679-80, 1681-82, 1682-83, 1683-84, 1685-86, 1686-87, 1688-89, 1689-90, 1691-92, 1693-94 i 1694-95,²⁰ i regí el destí de Tarragona en tres ocasions ja que sortí extret cònsol en cap els anys 1675-76, 1684-85 i 1690-91.²¹ En un altre ordre de coses, els llibres del consolat tarragoní ens permeten saber en quines èpoques de l'any romania a Tarragona i en quines altres era a Vilabella, ja que les seves absències a les reunions del consell ho indiquen ben clarament; es pot dir que normalment s'absentava de Tarragona de febrer a abril i també els mesos de juliol i agost. Els anys 1693, 1694 i 1695 estigué absent de Tarragona la major part del temps perquè en els tres anys només assistí als consells de presa de possessió com a conseller de mà major.²² Els darrers anys de la seva vida els va viure a Vilabella, però, com que oficialment encara constava domiciliat a Tarragona i figurava insaculat en els oficis i càrrecs de la ciutat, la sort feia sortir el seu nom de tant en tant per ocupar-los; per això, el 7 d'abril del 1703, ordenà procurador Antoni Cases, ciutadà honrat i notari de Tarragona, per tal que el representés davant els còsols a fi de fer efectiva la seva renúncia definitiva als càrrecs tarragonins en els quals estava insaculat.²³ Es pot dir, sense por a equivocar-nos, que la fixació de la residència a Vilabella era un fet el desembre del 1694; d'altra manera no s'entendria el lloguer que, el dia 12, féu de la casa del carrer d'en Granada a Mn. Tomàs-Antoni Coll, comensal de la catedral, per tres anys i al preu anyal de 20 lliures; amb tot, es curà en salut ja que establí en el contracte que el lloguer acabaria abans del termini si tenia necessitat de tornar a residir a Tarragona.

Pere nasqué a Vilabella el setembre del 1621 i ben segur que no degué superar la infantesa.

20. AHT. Llibres del consolat, 1669-73, f. 4v, 36, 57v i 82v; 1673-76, f. 3v i 23; 1676-79, f. 6, 63 i 69; 1679-84, f. 4v, 61, 102 i 144; 1684-90, f. 56, 77, 122v i 148v; 1690-94, f. 41v, 98v i 126v.

21. AHT. Llibres del consolat, 1673-76, f. 57v; 1684-90, f. 2v i 1690-94, f. 3.

22. AHT. Llibres del consolat, 1690-94, f. 100v i 124.

23. AHT. Man.-Not., 316, p. 95.

De Josep només estem en condicions de dir que vingué al món a Tarragona i que fou batejat a la catedral el 27 de maig del 1623.²⁴

La desena generació

La formen els fills de Rafael de Pontarró i de Teresa de Castellví —Francesc, Clara, Ramon, Maria-Teresa, Maria-Antònia, Josep, Joan, Ambrós, Ignasi i Gabriel de Pontarró i de Castellví—, i es pot dir que és una generació tarragonina ja que tots els seus components menys un —Ramon— nasqueren a la capital del Camp.

Francesc, el primogènit, fou batejat el 22 d'abril del 1654.²⁵ Seguí estudis eclesiàstics i, el 1692, residia a Barcelona²⁶ però es traslladà posteriorment a Vilabella on, el març del 1695, tenia cura de la parròquia en nom del titular Mn. Antoni Ponç.

Clara rebé les aigües baptismals a la catedral tarragonina el juny del 1656.²⁷ Es casà amb el barceloní Francesc de Pahissa i Serra de qui ja havia enviudat el juliol del 1694. El seu pare, en els capítols matrimonials, li cedí la meitat d'un censal de 4.000 lliures que li feia la ciutat de Tarragona. El 14 d'agost del 1687 donà a Mn. Benet Duró, de Barcelona, una casa amb dues botigues, situada al carrer de la Davallada de Sant Miquel, de la Ciutat Comtal, i en l'acte de la donació manifestà que no ho feia «*spontàneament ni de voluntat sua sinó sols de temor y per tenir notícia de què las armas del rey Cristianíssim an de ocupar dins breus dias la ciutat de Barcelona.*»²⁸

Ramon vingué al món a Vilabella i el seu baptisme tingué lloc el dia 16 de novembre del 1658. L'apadrinaren Jeroni de Pontarró i Anna-Maria de Castellví i de Ponç.

De Maria-Teresa i Maria-Antònia només podem dir que foren batejades el 20 de juny del 1661 i el 2 de gener del 1664, respectivament, i que Maria-Teresa fou apadrinada per Ignasi de Castellví, cavaller de Montesa; Maria-Antònia ho fou per Antònia de Cabanilles, muller de Gaspar de Montoliu, senyor de Renau.²⁹

24. ACT = (Arxiu de la Catedral de Tarragona) Baptismes de Tarragona, 1612-25, f. 256.

25. ACT. Baptismes, 1653-81, f. 11.

26. AHT. Man.-Not., 307, f. 136.

27. ACT. Baptismes, 1653-81, f. 29v.

28. AHT. Man.-Not., 265, f. 84.

29. ACT. Baptismes, 1653-86, f. 63v i 80v.

Josep, l'hereu, vingué al món a Tarragona on fou batejat el 12 de desembre del 1666.³⁰ També és a Tarragona on, el 12 de juliol del 1699, contragué matrimoni amb la tarragonina Maria-Rosa Llorens i de Barberà, filla del doctor en dret Josep Llorens i Fons i de la seva esposa Maria de Barberà.³¹ Morí a la capital del Camp, a la seva casa del carrer d'en Granada, el 2 d'octubre del 1739.³²

A Joan el trobem els anys vuitanta i noranta actuant de procurador del seu pare i de la seva germana Clara.³³

El bateig d'Ambròs s'esdevingué a la catedral de Tarragona el 15 d'octubre del 1669.³⁴ Aquest Pontarró només visqué sis anys ja que morí els primers dies de novembre del 1675 i fou enterrat, el dia 5, a la capella de Santa Magdalena, de la Seu tarragonina.³⁵

Ignasi veié la primera llum a Tarragona el maig del 1672 i fou batejat el dia 5 a la catedral.³⁶ Els anys noranta el trobem actuant de procurador del seu pare.³⁷

De Gabriel només podem dir que rebé les aigües baptismals a Tarragona el 4 de maig del 1678 i que l'apadrinaren els seus germans Francesc i Clara.³⁸

L'onzena i darrera generació

La constitueixen els set fills de Josep de Pontarró i de Maria-Rosa Llorens: Rafael, Ramon, Maria-Teresa, Maria-Rosa, Agustí, Josep i Manuel de Pontarró i Llorens.

Rafael, el primogènit dels Pontarró-Llorens, nasqué a Tarragona on fou batejat el 18 de setembre del 1702. L'apadrinaren Bonaventura Llorens i Barberà, oncle matern, i Teresa de Castellví, àvia paterna.³⁹

Ramon vingué al món a Vilabella, on fou batejat el 25 de juny del 1705. L'apadrinaren Ramon de Rosselló i Castells, de Valls, i Maria-Antònia de Castellví, de Montblanc.

-
- 30. ACT. Baptismes, 1653-86, f. 103.
 - 31. ACT. Matrimonis, 1696-1717, f. 27v.
 - 32. José GRAMUNT, *Tàrraco gentilicia*, 190.
 - 33. AHT. Man.-Not., 282, f. 420; 295, f. 231v.
 - 34. ACT. Baptismes, 1653-86, f. 126.
 - 35. ACT. Llibre del tauler, 1675-76, f. 97.
 - 36. ACT. Baptismes, 1653-86, f. 4.
 - 37. AHT. Man.-Not., 264, f. 71v, 91 i 97v.
 - 38. ACT. Baptismes, 1653-86, f. 43.
 - 39. ACT. Baptismes, 1698-1714, f. 70.

Maria-Teresa també nasqué a Tarragona. El 26 de desembre del 1709 la dugueren a batejar Josep de Moixó i de Borràs i Ramona de Llorac i de Moixó.⁴⁰ Es casà a Tarragona, el 29 d'abril del 1733, amb el seu parent Josep de Castellví i Ferran, i fou mare de Josep-Ignasi de Castellví i de Pontarró, doctor en dret i alcalde major del partit aragonès de les Cinco Villas. El 19 de desembre del 1780, establí capítols matrimonials amb Maria-Gabriela Bellet de Miporque i Mercader, de Tamarit de Llitera.⁴¹

Maria-Rosa és tarragonina. Rebé les aigües baptismals el 28 d'octubre del 1712, apadrinada per Rafael de Torrell i Freixa i Sinforosa Torrell i de Magrinyà.⁴²

Agustí veié la primera llum a Tarragona on, el 30 de desembre del 1714, el dugueren a batejar els seus padrins Agustí Martí i Teresa de Pontarró.⁴³

Josep fou batejat a Vilabella el 31 de juliol del 1718. Sembla que no arribà a l'edat adulta.

Manuel, el vuitè fill dels Pontarró-Llorens, es convertí en l'hereu dels seus pares. Seguí estudis eclesiàstics i arribà a ser comensal de la Seu tarragonina. El 6 de gener del 1775 atorgà el seu darrer testament a Tarragona, davant el notari Albinyana. Disposà que l'enterressin al fossar de la catedral, trencant així la tradició de la sepultura a Vilabella, i nomenà hereu el nebot Josep-Ignasi de Castellví i de Pontarró. La seva mort s'esdevingué entre la data del testament i el 21 de gener de 1775 en què hom obrí el document.⁴⁴

ACTIVITATS ECONÒMIQUES

Negocis ramaders

Giraven entorn de la compra i venda de mules, ramats de cabres i ovelles, llana i pells.

La informació que tenim pel que fa a aquest sector de l'activitat econòmica dels Pontarró és parcial; només correspon a reconeixements de deutes; això vol dir que, d'entrada, ignorem les operacions

40. ACT. Baptismes, 1698-1714, f. 206v.

41. AHT. Hipoteques de Tarragona, 26, f. 3v.

42. ACT. Baptismes, 1698-1714, f. 256v.

43. ACT. Baptismes, 1714-1728, f. 21.

44. AHT. Man.-Not., 595, f. 105.

efectuades al comptat. És, doncs, incompleta, però, tanmateix, resulta suficient per tenir una visió aproximada del que fou el capítol ramader en l'economia d'aquests mercaders.

Podem afirmar que els Pontarró, del 1494 al 1579, vengueren a termini un total de 98 mules que els suposà un ingrés de 3.185 lliures, al qual, naturalment, s'han d'afegir les quantitats entregades pels compradors com a paga i senyal en el moment de l'operació de venda. Aquestes 98 mules foren alienades a compradors residents a Albinyana (2), Alió (7), l'Argilaga (2), Ardenya (1), la Bisbal del Penedès (2), Bràfim (3), el Catllar (5), Castellvell (2), el Codony (1), les Clotes (2), Nulles (10), la Nou de Gaià (11), Peralta (2), Puigtinyós (5), la Pobla de Montornés (1), Renau (4), Rubials (1), Rocafort (1), Rodonyà (2), la Secuita (3), Tomanils (1), Torrelles (1), Vilallonga (2), Vallmoll (12), Vilabella (16), Virgili (1), Vespella (3), Vistabella (3) i Vila-rodona (2), és a dir, a veïns de Vilabella i els seus voltants i així mateix de la vall del Gaià i d'alguns llocs del Penedès.

Quant als ramats de cabres i ovelles sabem que Antoni Ferrando, de Vila-rodona, reconegué, el 12 de setembre del 1504, un deute de 12 ll. i 14 s. per la resta del preu de 47 ovelles; que Antoni Pallarès, el 24 de març del 1524, reconegué un deute de 35 ll. i 11 s. per uns moltons, i que Guillem Vidal, de Casafort, confessà, l'abril del 1540, un deute de 257 lliures per dos ramats de cabres. També el 1540, el mes de setembre, Antoni Gavaldà, de Pontons, admeté deure als Pontarró 53 lliures per un ramat de cabres i ovelles. Dos anys més tard trobem dues confessions més —la d'un veí d'Albinyana i la d'un altre de Pontons— per sengles ramats de cabres i per un total conjunt de 107 lliures. L'any 1543 es produí la venda d'un ramat de 69 cabres a Bernat Torrell, de Bonastre, i d'un altre d'ovelles a Bartomeu Bellver, de Valls, que suposen el reconeixement d'un deute de 121 ll. i 13 s. La següent notícia és del setembre del 1566 i correspon a un ramat d'ovelles pel qual, Antoni-Joan Roca, de Vilabella, reconegué a Pere Pontarró un deute de 71 ll. i 10 s. Quatre anys més tard, el 9 de març, trobem la confessió de Joan Amill, de Pira, per la qual reconeix un deute de 92 ll., 7 s. i 9 d. per un ramat d'ovelles. El 20 d'abril del 1587 serà Bernat Florejacs, mercader de Tarragona, el que reconeixerà a Pere-Pau Pontarró un deute de 70 lliures per 295 crestons;⁴⁵ Florejacs, l'any següent, també confessà un altre deute: 196 lliures

45. AHT. Man.-Not., 79, f. 50.

per 77 cabrons.⁴⁶ Finalment, tenim el reconeixement que el vilabellenc Antoni Blanc efectuà, el 28 d'octubre del 1598, també d'un deute a Pere-Pau Pontarró de 58 ll. i 10 s., per 65 borrecs.

De vendes de partides de llana en coneixem tres, efectuades a Pasqual Porta, de Valls, Marc Rull, de Puigtinyós, i Pere Pujol, de Bràfim, els anys 1534, 1568 i 1604, respectivament, que suposen, en total, el reconeixement d'un deute de 69 ll., 12 s. i 6 d.

Respecte de vendes de pells només tenim notícia d'una: la de 111 pells de cabró a Francesc Cases, de Valls, per les quals aquest blanquer, el 15 de març del 1569, reconegué un deute de 45 lliures a Pere Pontarró.

Direm, per acabar, que els Pontarró venien bestiar a les carnisseries municipals de Tarragona, això ho deduïm del fet que els còsols tarragonins ingressaven al compte que els Pontarró tenien a la Taula de Canvi de Tarragona, sumes de diners com a pagament del subministrament de carn; sabem que el 7 de maig del 1610 dipositaren 149 lliures; el 6 de desembre del 1618, 188 lliures; el 8 de març del 1619 n'ingressaren un centenar, i el 5 de setembre del 1619 en dipositaren 120.⁴⁷

*Comercialització de cereals*⁴⁸

La venda de cereals —blat, ordi, civada i mill— ocupa una bona part de l'activitat mercantil dels Pontarró, especialment de Pere I a Francesc Pontarró i Corcó.

Les notícies que hem aplegat sobre el comerç cerealístic dels Pontarró s'originen en els reconeixements de deutes per manca de pagament de la mercaderia rebuda, per la qual cosa és fragmentària ja que només ens parlen de les operacions a termini. Cal, però, acceptar el que tenim que, tot i les mancances, resulta prou important perquè ens permet saber que els Pontarró, del 1493 al 1617, vengueren, com a mínim 1.178 quarteres de blat, 444'5 d'ordi, 34 de civada i 28 de mill, segons aquesta distribució:

46. AHT. Man.-Not., 80, f. 58v.

47. AHT. Economia i hisenda, 86, f. 95; 96, f. 105; 112, f. 22.

48. La informació sobre aquesta activitat l'hem tret dels manuals notariais de Vilabella i de Torredembarra de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

<i>Anys</i>	<i>Blat</i>	<i>Ordi</i>	<i>Civada</i>	<i>Mill</i>
1493	18,5			
1495	12,5	4		
1496	8			
1497	8	6		
1498	24	1		
1523		12		
1533	6	12		
1534	4			
1536	25	11		
1537	25	30		
1541	15	2		
1542	19,5			
1543	25,5	10		
1544	64			
1547	15			
1548	23			9
1549	10	4		
1550	9	6		
1551	40,5	39		19
1552	10			
1554	7	2	2	
1555	195	69	15	
1556		12	3	
1562		15		
1563	50	50	2	
1565	163	49,5	4	
1566	218,5			
1567	9			
1568	4			
1569		4		
1572	9			
1598	2			
1604	13	14	3	
1613	17	20		
1614	39	28	3	
1615	10			
1616	9	17	2	
1617	14			
1619		22		

Les vendes s'efectuaren a compradors veïns de les localitats següents:

ALT CAMP: Alió, Bràfim, les Cabeces, Casafort, Nulles, el Pla de Santa Maria, Puigpelat, Puigtinyós (Montferri), Rodonyà, Vallmoll, Valls, Vilabella, Vila-rodona.

ALT PENEDÈS: Pontons.

BAIX CAMP: la Selva del Camp.

BAIX EBRE: Tortosa.

BAIX PENEDÈS: Albinyana, Masllorenç.

TARRAGONÈS: Altafulla, Ardenya, l'Argilaga, Bonastre, el Catllar, el Codony, Creixell, els Garidells, les Gunyoles, Molnàs, els Pallaresos, Peralta, la Pobla de Montornés, Renau, Salomó, la Secuita, Tamarit, Tarragona, Torredembarra, Vespella de Gaià, Vilallonga del Camp.

Aquestes vendes els suposaren un ingrés, documentat, de 2.229 lliures a les quals s'han d'afegir 1.090 lliures més provinents de deutes per partides de cereals subministrades a compradors, bé que en desconeixem la quantia. En total, doncs, 3.391 lliures.

Comercialització d'altres productes

Ens referim, concretament, a dos articles: faves i oli.

Quant a les faves, sabem d'algunes vendes efectuades els anys 1551, 1556, 1563, 1566 i 1567. El primer any se'n realitzaren dues vendes el mateix dia, l'11 de desembre, de 4 i 7 quarteres, a favor de Pere Rossell, de Vilaverd, i d'un veí de Puigtinyós, respectivament. El 13 de març del 1556 en trobem la venda d'una quartera a Joan Gil, de Vallmoll, per un import de 18 sous. El 29 de desembre del 1563 foren 4 quarteres, per un valor de 5 lliures, les que Pere Pontarró subministrà a Pere Figuerola, de Vilabella. Gabriel Plana, de Vallmoll, reconegué, el 6 de desembre del 1566, haver rebut 2 quarteres de faves a raó de 46 sous la quartera. Finalment tenim dues vendes més, efectuades el 3 i l'11 de novembre del 1567, de 6 i 1 quartera a Montserrat Figuerola, de Nulles, i a Joan Boada, de Vilabella, al preu de 30 sous la quartera.

La primera venda d'oli que coneixem és del gener del 1542 i correspon a una vintena de quartans, proporcionats a Bartomeu Llorens, de Vallmoll, per 20 lliures. La segona tingué lloc nou mesos més tard i consistí en el lliurament de 120 quartans a Joan Plana, veí de Virgili. L'any següent trobem dues vendes més, efectuades els mesos d'octubre i desembre, a favor de Pere Giner, de Vallmoll,

i Bartomeu Guasch, d'Alió, per un import global de 38 ll., 6 s. i 8 d. Per tenir notícia d'una nova venda s'ha d'anar al febrer del 1552 en què Pere Oliver, de Conesa, rebé 30 quartans pels quals restà deutor de 30 lliures. Tretze anys més tard trobem la compra de 38 quartans, efectuada per Andreu Navarro, del Catllar. Antoni-Joan Roca, de Vilabella, adquirí, el novembre del 1567, 50 quartans. Dos anys més tard, el vilabellenc Francesc Bellveí també en comprà 30. Les següents vendes que coneixem s'efectuaren el 1579 i els beneficiaris foren Pere Balle i Jaume Oliver, de Salomó, Jaume Oliver, de les Cabeces, i Jaume Bonanat, del Catllar; en conjunt, compraren 85 quartans. La darrera notícia és del 15 de desembre del 1603 en què els jurats de Vilabella reconegueren a Pere-Pau Pontarró que li devien 9 quartans d'oli.

Préstecs

No hi ha dubte que els Pontarró, amb la prudència que feia al cas, es dedicaven a deixar diners a la gent, la qual cosa ben segur que no feien a canvi de res.

El novembre del 1534, Gabriel Pier, moliner de Salomó, reconegué dos deutes de 25 i 7 lliures que havia demanat per arreglar el molí i fer front a diverses necessitats.⁴⁹ La vídua de Joan Fàbregues, d'Alió, reconegué, el desembre del 1545, que havia rebut dels Pontarró 75 lliures per solucionar qüestions de casa seva. L'agost del 1546, Benet Pier, moliner de Puigtinyós, reconegué públicament que Pere Pontarró li havia deixat 3 ll. i 14 s. Antoni Batet, de Bràfim, el febrer del 1548, féu el mateix, en aquest cas es tractava de 8 ll. i 10 s. Deu anys més tard tenim la confessió del teixidor Jaume Vives a la qual seguiren les de Pere Pasqual i Jame Fortuny, del Catllar, i Pere Boada, de Vilabella, efectuades el 1560, per un total de 89 ll. i 8 s. Tres anys després es produeix el reconeixement de Joan Estalella, de Salomó, d'haver rebut 7 lliures. A continuació trobem les declaracions de Pere Gatell, Bartomeu Ballill i Joan Peralada, de Vilabella, efectuades els anys 1565 i 1567 per 117, 30 i 3 lliures, respectivament. L'any 1569 n'hi ha dues: la de Bernat Santromà, de Vespella, i la de Joan Aguader, de les Cabeces, per 4 i 20 lliures, respectivament. Els reconeixements

49. El molí del Pier es troba a l'indret conegut com a Quadra de la Solana, senyoriu que fou de Santes Creus. Actualment el seu estat és ruïnós i hom el coneix com el Molí Ròneg.

d'haver rebut diners fets el 1570 són quatre i els realitzaren tres veïns de Vilabella —Jaume Benet i Montserrat i Joan Mariner— i un de les Cabeces —Joan Canyelles— els quals, en conjunt, reberen 67 ll. i 4 s. L'any 1571 trobem una nova confessió del moliner Benet Pier, aquest cop diu que ha rebut 25 lliures. La seguiren les que feren Damià Torrell, de la Selva, Antoni Guasc, de Bràfim, Antoni Boada, de Peralta, i Pere-Pau Guinovart, del Pedrós, l'any 1572, per un total de 60 lliures. El 1573 es produïren les de Joan Roca, de Vilabella, Francesc Oliver, de Salomó, Jaume Gibert i Pere Ferrer, de Vila-rodona, que fan referència a un total de 61 lliures entregades per Pere Pontarró. La darrera declaració —que coneixem— d'haver rebut diners és de Bernat Busquets, de Vespella, i s'esdevingué el 9 d'abril del 1579 per 3 ll. i 4 s.

PATRIMONI FAMILIAR

L'aproximació al patrimoni dels Pontarró la fem sobre la base de la quantificació de les propietats (censals i finques rústiques i urbanes) i de l'evolució i explotació de la hisenda familiar. També revisarem aspectes diversos com ara la possessió de joies o la condició de clients de la Taula de Canvi, de Tarragona, d'alguns dels Pontarró.

Censals

Els Pontarró, com tantes altres famílies benestants de l'Antic Règim, invertiren una part dels seus recursos numeraris en censals amb la finalitat de procurar-se una renda fixa.

La recerca documental ens ha permès localitzar un total de 65 censals, adquirits durant trenta anys, entre 1497 i 1658,⁵⁰ per un import de 6.091 lliures, els quals foren creats per censataris veïns

50. La distribució és com segueix: 1497 = 1 censal i 6 lliures; 1499 = 1 censal i 15 lliures; 1504 = 3 censals i 67 lliures; 1515 = 1 censal i 5 lliures; 1518 = 1 censal i 16 lliures; 1521 = 1 censal i 6 lliures; 1523 = 1 censal i 20 lliures; 1524 = 1 censal i 18 lliures; 1526 = 7 censals i 192 lliures; 1528 = 1 censal i 17 lliures; 1529 = 4 censals i 260 lliures; 1530 = 3 censals i 70 lliures; 1534 = 1 censal i 24 lliures; 1540 = 2 lliures i 44 lliures; 1542 = 3 censals i 64 lliures; 1543 = 2 censals i 56 lliures; 1550 = 1 censal i 40 lliures; 1552 = 2 censals i 68 lliures; 1553 = 1 censal i 6 lliures; 1559 = 1 censal i 6 lliures; 1565 = 2 censals i 47 lliures; 1566 = 6 censals i 204 lliures; 1568 = 3 censals i 80 lliures; 1571 = 4 censals i 199 lliures; 1572 = 2 censals i 160 lliures; 1573 = 1 censal i 11 lliures; 1581 = 1 censal i 80 lliures; 1611 = 1 censal i 24 lliures; 1617 = 1 censal i 49 lliures; 1621 = 3 censals i 72 lliures; 1639 = 1 censal i 4.000 lliures; 1658 = 1 censal i 159 lliures.

de Vilabella (27), Constantí (1), Vallmoll (5), Vila-rodona (2), el Catlar (6), Peralta (1), el Pedrós (2), Bràfim (5), Nulles (2), Renau (1), Vespella (1), Vila-seca (2), Valls (2), Puigtinyós (3), Salomó (2), Alió (2) i Tarragona (1).

Durant la Guerra dels Segadors una bona part dels censataris dels Pontarró deixaren d'atendre les seves obligacions per la qual cosa, en els anys cinquanta, s'esforçaren per recuperar les pensions endarrerides, establint acords amb diverses persones a les quals n'encomanaren el cobrament a canvi d'una comissió pel seu treball. La tasca no fou fàcil i, en molts casos, s'hagué d'acabar davant dels tribunals.

Cal dir que, pel que fa als censals, no tot foren compres, també hi hagué vendes. Les alienacions les hem trobades a l'època de davallada econòmica de la família, que correspon als darrers anys del segle XVII i al segle XVIII. La primera notícia de creació d'un censal per part dels Pontarró és del 19 de novembre del 1691, en què Rafael de Pontarró establí un censal de 280 lliures a Pau Perelló, sastre de Tarragona, a fi de pagar-li factures per feina feta a la família des del 9 de novembre del 1658.⁵¹ Cinc anys més tard, el 18 d'abril i el 26 de novembre del 1696 es veieren obligats a traspasar a Mn. Ramon Roig, curador dels fills del negociant Pere Roig, i a Pau Bofarull, de Reus, dos censals ja creats, l'un d'un centenar de lliures i l'altre de 40.⁵² El 5 d'agost del 1704 i per pagar al botiguer tarragoní Josep Font un deute per roba que els havia subministrat, no trobaren millor manera de fer-ho que traspasar-li un censal ja creat de 20 lliures.⁵³ El cap dels Pontarró, el 12 d'octubre del 1705, acordà amb els jurats de Vilabella l'absolució de tots els comptes de censals i pensions que la vila tenia amb ell i arribà a l'entesa de perdonar-los tots els censals que la municipalitat li feia, a canvi de la congelació del deutes que ell tenia amb la vila i de rebre 80 lliures en metàl·lic. Josep de Pontarró, el 6 de març del 1719, havia de pagar «*los grans càrrechs de las reals contribucions*» i com que «*no tinga altre forma, ni modo pera satisfer aquellas*» es veié obligat a desprendre's de tres censals de 57, 30 i 8 lliures de capital. Direm, finalment, que l'avaluació establerta per l'Ajuntament de Tarragona l'any 1715 considerava que els Pontarró tenien una renda per censals d'un miler de lliures.⁵⁴

51. AHT. Man.-Not., 282, f. 402.

52. AHT. Man.-Not., 282, f. 402; 289, f. 349.

53. AHT. Man.-Not., 269, f. 88.

54. AHT. Economia i hisenda, 178, f. 38v.

Finques rústiques

Els Pontarró constituïren el seu patrimoni agrari durant els segles xv i xvi, el mantingueren durant els tres primers quarts del xvii i els començà a minvar durant el xviii.

Pel que fa a les compres, coneixem la d'una peça de terra al terme de Vilabella que, el 18 d'agost del 1526 i per 27 lliures, els vengué Jaume Elies, del Pedrós. El 22 de novembre del 1535 Bartomeu Gatell, de Vilabella, els vengué un tros de terra per 5 lliures. La següent compra documentada es produí el 18 de febrer de 1542 i consistí en un oliverar, venut per Pere Armengol, de Vilabella, per 7 lliures. Sis anys més tard, el 12 d'abril del 1548, aconseguiren de Jaume Fortuny, de Vilabella, un hort a la partida de la Font per 78 lliures. El 10 de setembre del 1571 es produí la compra, per 15 lliures i a Càndida Rabassa, d'un tros de terra a la partida del Prat. La sisena compra tingué lloc el 18 de setembre del 1584 en què Francina Piera els cedí un jornal d'oliveres per 14 lliures. Dins del segle xvii trobem l'obtenció, per 15 lliures, d'un tros de terra propietat de Pere Gatell, de Vilabella, el 14 de maig del 1604. Dos anys després trobem la compra, a carta de gràcia, de la finca de 4 jornals, coneguda com de l'Era, que, el 23 d'octubre del 1606 i per 38 lliures, els cedí el vilabellenc Gregori Blanc. L'any següent es feren, per 15 lliures, amb un hort, venut per Pere Gatell, i l'any 1620 amb una vinya, situada a la partida de les Clotes, propietat de Bernat Sardà, pagès de Vilabella, per 29 lliures.

Les primeres alienacions de finques que coneixem es produïren l'any 1565 i consistiren en la cessió d'un bocí de garriga al teixidor de Vilabella Felip Xela i d'una peça de 8 jornals, coneguda com el Mas Roig, a Agustí Ferran, també de Vilabella; en total 48 lliures. L'any següent es despregueren de dues finques, concretament d'un hort de mig jornal, situat «*davant casa Pere Gatell*», i d'una parada d'horta, ubicada prop del rentador; els beneficiaris de les vendes foren Pere Gatell i Joan Armengol, que pagaren 45 i 8 lliures, respectivament. El 23 d'octubre del 1567 es produí la cessió a Pere Boada, de Vilabella, d'un hort a la partida del Prat pel qual reberen 12 lliures. El 1568 tingué lloc la venda a Montserrat Mainer, pagès de Vilabella, d'un hort pel preu de 30 lliures. El setembre del 1677 traspasaren la propietat d'un jornal de terra campa i garriga a la partida vilabellenca del Camí d'en Basset, a Josep Moles, pagès de Vilabella, per 20 lliures. El 7 de febrer del 1690 alienaren una finca de 8 jornals a la partida del Mas d'en Jover, del terme de la Pineda, a Agustí Maixer, pagès de Tarragona, per

30 lliures.⁵⁵ Tres anys més tard, el 2 de març, es despregueren, per 11 lliures i a favor de Joan Contijoc, d'un terreny amb dues oliveres, situat a Vilabella. El maig del 1695 vengueren dues finques: l'hort dit de Grasses, al terme del Morell, i un botjar de dos jornals a Vilallonga; la primera propietat passà, per 12 ll. i 10 s., a mans de Pere Manyer, pagès del Morell, i la segona a les de Marc Veguer, pagès de la Selva, per 30 lliures.⁵⁶ L'any 1696 trobem tres vendes més: la primera s'efectuà el 3 d'abril i consistí en la cessió a Josep Molner d'un hort, a carta de gràcia, per 20 lliures; la segona i la tercera tingueren lloc el 29 de gener del 1696, es tractava d'un jornal de terra campa a la partida del Puig, de Constantí, i de tres jornals al terme del Codony, els compradors foren Joan Rivalt i Antoni Martell, ambdós de Constantí, que pagaren 35 i 110 lliures, respectivament.⁵⁷ El 12 d'agost del 1697 trobem la venda a Josep Moles, pagès de Vilabella, i per 100 lliures, de 4 jornals a la partida vilabellenca de les Clotes. L'any 1699 també hi ha dues vendes: la primera tingué lloc el 6 de juliol i consistí en una finca de mitja dotzena de jornals, situada a la partida dels Bosc, cedida, per 80 lliures, a Pau Sanahuja, mestre de cases de Vilabella; la segona es féu el 21 d'octubre; eren dos jornals a la partida de les Clotes que, per 50 lliures, passaren a ser propietat de Josep Moles, pagès de Vilabella. El segle XVIII trobem cinc alienacions: el gener del 1700 es vengueren dues parades d'oliveres de 3 jornals, ubicades a la partida del Camí d'en Ballet, per les quals Pere Dalmau, pagès de Vilabella, pagà 75 lliures; el 1705 es vengueren dues finques: perpètuament una peça garriga i oliveres a la partida de la Costa, del terme de Castellvell, i a carta de gràcia un hort a la partida del Prat. El 1706 tingué lloc l'alienació de 3 jornals de terra campa i oliveres a la partida del Camí de Basset, de Vilabella, i cinc anys més tard es cedí la propietat de 4 jornals a la partida del Camí de Bràfim; els beneficiats foren Josep Artigues, pagès de Castellvell, Josep Contijoc, de Vilabella, i Bernat Gatell, també de Vilabella, per 160, 122 i 84 lliures, respectivament.⁵⁸

Tenim, doncs, un total de deu finques comprades i vint-i-dues de venudes amb un total de 243 lliures per les adquisicions i de 1.107 per les alienacions; això ens dóna una diferència d'onze

55. AHT. Man.-Not., 8.768, f. 10v.

56. AHT. Man.-Not., 284, f. 47 i 77.

57. AHT. Man.-Not., 289, f. 127 i 135.

58. AHT. Man.-Not., 6.495, f. 81v; 6.547, f. 43; 271, f. 50.

finques i 864 lliures a favor de les segones. És important destacar que nou de les propietats venudes foren cobrades amb la creació de censals.

Finques urbanes

Pel que fa a les finques urbanes, no hem trobat cap compra, però sí vuit vendes. La primera alienació tingué lloc el 21 de març del 1562; es tracta d'un corralet que, per 5 lliures, fou cedit a Joan Armengol, de Vilabella. La segona s'esdevingué sis anys després i consistí en un pati situat «*dintre vila*» que, per 25 lliures, passà a ser propietat de Joan Companys, pagès de Vilabella. La tercera i quarta tingueren lloc el 1621 i consistiren en el traspàs de dos patis, un al mestre de cases Joan Traver i l'altre a Pere Gelambí, pel preu total de 48 lliures. El 7 de febrer del 1677 trobem la venda d'un altre pati, el beneficiari de l'operació fou el mestre de cases Joan Sanahuja que, per obtenir-lo, hagué de pagar 20 lliures. El 1677 també es produí l'alienació d'una casa a Vilabella; la comprà, per 90 lliures, el pagès Francesc Gelambí. L'any 1695 es vengué a Lluís Carbó, paperer de Tarragona, un pati de casa a Constantí per 34 lliures.⁵⁹ L'alienació produïda el 1705 fou d'un pati, al carrer que va a la plaça del Bari, de Vilabella, adquirit el 14 de desembre i per 50 lliures per Bernat Gatell, pagès de Vilabella. La darrera venda coneguda es produí per pagar pensions degudes a Mn. Carles Colomer i consistí en un pati a Vilallonga comprat per 30 lliures, per Pere Gelambí, pagès de Vilabella.

La consideració de les finques urbanes la cloem dient que Rafael de Pontarró, el 22 de desembre del 1694, arrendà la seva casa del carrer d'en Granada, de Tarragona, al Dr. Tomàs-Antoni Coll per tres anys i al preu anual de 20 lliures.

Consideració general de la hisenda

En els anys de plenitud, els Pontarró explotaven la seva hisenda gràcies a la col·laboració de jornalers i pastors que vivien a casa dels amos. Com a testimoni d'això direm que, el 19 de juliol del 1558, el pastor Joan Busquets féu testament a casa dels Pontarró ja que hi vivia i que, l'1 de setembre del 1567, Lluís Rosones, pagès, natural d'un poble del bisbat de Lyon, es donà a Pere Pontarró en

59. AHT. Man.-Not., 284, f. 82.

qualitat de fill adoptiu i domèstic lleial, prometent servir-lo en tots els seus assumptes i treballar en la seva casa i heretat durant la seva vida natural; Pontarró, com a contrapartida, l'acceptava com a fill adoptiu i domèstic, comproment-se a sustentarlo i mantenir-lo calçat i vestit tot el temps de la seva vida. Aquell mateix any, a casa del Pontarró i en condicions semblants a la de Rosanes, hi vivia Arnau Veguer. Al davant dels criats, mossos i pastors tenien un majordom; l'any 1615, la funció l'exercia Bernat Soler, que fou assassinat per bandolers a la partida del Rovireta, terme de Salomó.⁶⁰

La segona meitat del segle XVII, l'explotació directa fou substituïda pel sistema de parceria i d'arrendament. Així, l'any 1658, donaren a mitges a Pere Domingo, de Selma, la hisenda ubicada a Vilabella per sis anys. El 1677, de manera semblant, l'explotació de la hisenda de Vilabella fou donada a Andreu Armengol, pagès de Vilabella, per un termini de cinc anys.

El cadastre de Vilabella del 1732 ens diu que aleshores els Pontarró posseïen a Vilabella 10 jornals i 5 vuitens a la partida de la Font, 4 jornals i 7 vuitens a la de les Clotes, 9 jornals a la del Mas d'en Blanc, 7 jornals i un quart a la de Mas Fuster i 8 jornals i 5 vuitens a la partida de la Cometa, en total 40 jornals, als quals s'ha d'afegir la casa pairal i una premsa d'oli.⁶¹

La presa de possessió que dels béns dels Pontarró efectuà el procurador de Josep-Ignasi de Castellví i de Pontarró, ens permet conèixer l'estat exacte de la hisenda de la família l'any 1775. Concretament, aplegava la casa pairal amb hort i molí d'oli; una peça campa de cinc jornals amb una era i una pallissa, dita el Camp de l'Era; un quartó a la partida del Camí de Tarragona; tres quartons d'horta a la partida del Prat; quinze jornals de vinya, oliveres i bosc a la partida del Vinyet; un oliverar d'un jornal a la partida del Camí de les Cabeses; sis jornals de vinya a la partida del Camí de Tarragona; setze jornals de terra campa i vinya a la partida de la Barquera; cinc jornals de terra campa i horta a la partida de la Font; quatre jornals de terra campa i un bosc de dos jornals a la partida del Camí de Bràfim; quatre jornals de vinya, terra campa i erma a la partida de les Clotes, i una pleta al carrer de Vall.⁶²

60. Emili MORERA. *Tarragona Cristiana*, volum IV (Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses «Ramon Berenguer IV» 1955), 224.

61. AMV = (Arxiu Municipal de Vilabella). Cadastre del 1732. Informació facilitada per Lluís Nualart.

62. AHT. Man.-Not., 561, f. 23.

Joies

La consideració de les propietats i béns dels Pontarró la finalitzem amb dos mots referits a les joies familiars.

La primera informació que tenim quant a joies és del 20 de desembre del 1569 i correspon al poder que Pere Pontarró donà al seu fill Pere per recuperar «*unes manilles de or, un bolso de or, una cadena de or, una gargantilla de or et una taça de argent et or.*»

La segona és del 16 de gener del 1657 en què Rafael de Pontarró retirà de la Taula de Canvi de Tarragona una sèrie de joies dipositades pel seu pare l'any 1633. Aquestes joies eren les següents:

*«un cabastrillo de or amb 60 pessas, una creu de or, un agnus de or amb tres perles, una cadeneta de or amb quatre dobles, uns brassalets de or, altres brassalets de canyeta i or; un agnus de or, una aguila de or amb cinc perles, un gerro de plata, una sucrera de plata, un tassó de plata i un got de plata.»*⁶³

ELS PONTARRÓ I LA TAULA DE CANVI DE TARRAGONA

Els llibres majors de la Taula de Canvi de Tarragona, registren de tant en tant ingressos de diners al compte dels Pontarró en la seva majoria efectuats per persones alienes a la família per tal de pagar-los operacions fetes amb ells. En concret, hom pot trobar els dipòsits següents:

1591 = 1.170 lliures	1602 = 1.057 lliures
1606 = 150 lliures	1609 = 151 lliures
1610 = 632 lliures	1611 = 656 lliures
1618 = 324 lliures	1619 = 100 lliures
1626 = 493 lliures	1627 = 265 lliures
1629 = 1.854 lliures	1632 = 582 lliures

Les operacions dels anys 1591, 1602, 1606 i 1609 foren fetes a nom de Pere-Pau Pontarró, les de 1610 a 1629 en benefici de Francesc Pontarró i la de 1632 en benefici de la seva vídua.

63. AHT. Economia i hisenda, 118, f. 170; 134, f. 104.

Tenim, doncs, que en la dotzena d'anys en què hem trobat operacions, la Taula de Canvi tarragonina anotà a favor dels Pontarró sumes de diners per un import de 7.590 lliures, amb una mitjana anyal de 632 lliures i escaig.⁶⁴

L'ENNOBLIMENT

Als Pontarró, l'ennobliment els arribà com a conseqüència d'haver abraçat la causa de Felip IV de Castella durant la Guerra de Secessió.

Francesc-Joan Pontarró o Rosselló rebé el privilegi de noble el 1644 i el seu germà Rafael el 10 de novembre del 1655,⁶⁵ tot i que el seu jurament davant el protector del braç militar no s'esdevingué fins el 20 de gener del 1697.⁶⁶

Als Pontarró els costà molt aconseguir que els seus convilatans els reconeguessin la condició de nobles; així, el 10 d'abril del 1655, Pau Gatell i Andreu Ramon, jurats primer i segon de Vilabella, deien, responent a una requesta feta per la vídua Pontarró, que «*ells, ni tota la villa de Vilabella, no ha tingut per cavallers als dits Pontarrons, més ni tenen ninguna exsensió, ans bé són estats sempre persones, súbdits y subjectes a ala jurisdicció ordinària i és publicamen y fama y lo nom que ells prenen de cavallers és fals, que no en són.*» I, conseqüentment, aquell mateix dia, el batlle de Vilabella, Bernat Fortuny, en presència de Joan Moster, jurat tercer, passà a requisar els mobles dels Pontarró pels talls que devien a la vila.

El no reconeixement de la noblesa dels Pontarró per part dels vilabellencs continuava el 6 de gener del 1659 en què Rafael de Pontarró presentà als jurats una requesta en la qual els deia que era cavaller «*ab les prerogatives, exempcions y privilegis acostumats y gaudeix del privilegi militar y títol de noble, com consta del privilegi atorgat a Madrid el 10 de novembre del 1655*», afegint que té causa contra les autoritats municipals perquè tot i que saben que és noble «*no an duptat de donarli bolleta*» i en la casa de Vilabella hi han

64. AHT. Economia i hisenda, 56, f. 10; 73, fs. 102 i 240; 79, f. 124; 86, sf. 12 i 95; 87, f. 54; 96, f. 105; 107, f. 70; 112, fs. 22 i 92, i 115, f. 68.

65. Josep GRAMUNT, *Tarraco gentilicia*, 190. FRANCISCO JOSÉ MORALES, *Próceres habilitados en las cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*, volum segon (Madrid: Hidalguía 1983), 47.

66. FRANCISCO JOSÉ MORALES, «Registros Nobiliarios del Brazo Militar del Principado de Cataluña: El «Libre vert» del Antiguo Brazo Militar (1602-1713)». *Hidalguía* 201 (1987), 434.

allotjat «*un capità de cavalls dels alojats en dit lloch en vilipendi y menyspreu de son privilegi real*» i, per tot plegat, els demana dos milers de florins d'or per danys i perjudicis.

Pel que sembla, la requesta no impressionà gaire els jurats vilabellencs i Rafael de Pontarró, el 3 de març, els en presentà una altra dient que «*la casa, heretat y béns, blats mestalls, olives y els demás fruits que es cullen en la heretat del noble Don Rafael de Pontarró, segons lo privilegi real y militar de què gosa, estan exempts dels alojaments, imposicions, pechos y gabellas a los quals los demás militars o cavallers o nobles del present Principat no estan subjectes*» i afegeix que malgrat això, el primer dia de quaresma del 1659, i a despit que els jurats ja tenien carta dels jutges de la Reial Audiència que els manava deixar lliures la casa i els béns dels Pontarró d'allotjaments i càrregues, li van prendre un sac gros de blat i vuit quarteres de blat vell, com a execució del debit del redelme imposat per l'ajuntament als propietaris de Vilabella.

La cosa, pel que es veu, seguia, i Rafael de Pontarró, el 4 de maig del 1659 i per intentar solucionar-ho d'una vegada, presentà al batlle de Vilabella Pau Gatell una carta del virrei, datada a Barcelona el 8 d'abril, en la qual aquest es feia ressò de la queixa dels Pontarró pel fet d'haver-los estat imposats talls i allotjaments, i manava que «*de aquí al devant, per via directa ni indirecta, no alotgeu ni allotjar fassen ni permetan sian alotjats soldats alguns en casa del dit Don Rafael de Pontarró y si acàs ni haureu alotjats alguns en continent los ne desalotjareu. Ni menys li fareu pagar a ell ni a son masover contribució, tall ni tatxa alguna sots pena en cas de contrafactió de cinch cents ducats de or fi de Aragó*».

Tanmateix els vilabellencs continuaren intentant fer pagar als Pontarró talls i altres imposicions i així, el 8 de febrer del 1663, diuen que no els han abonat les pensions dels censals que la universitat els feia, corresponents a l'any 1662 i al primer terç del 1663, argumentant que els Pontarró deuen a la vila talls i imposicions, a la qual cosa respon Rafael de Pontarró dient que no deu res pel fet que com a militar no està obligat a pagar.

CLOENDA

Els Pontarró són un exemple clar de com una família pagesa esdevingué noble, tot i aprofitant les conjuntures polítiques de la seva època, després de passar per les etapes de pagesos benestants i mercaders.

En el cas dels Pontarró, com en tants d'altres, hom es pregunta si arribar a la cobejada condició de noble fou positiu, atès que els suposà haver de paralitzar les activitats que els havien fet enriquir i encara els haurien fet més acabats, amb la qual cosa deixaren de créixer i com que mantenir-se en el punt on s'havien aturat era impossible a causa del nou tren de vida que havien de dur i de la inflació dels temps, la marxa enrere resultà del tot imparable.

Les onze generacions de Pontarró que hem recollit representen el retrobament d'un total de 52 persones amb aquest cognom, que nasqueren, visqueren i moriren al Camp de Tarragona durant l'edat moderna i que tingueren una influència notable damunt la col·lectivitat de Vilabella.

Els Pontarró

